

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

De Gloria Et Honore Filii Hominis. Liber .III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

retentus, tollet aura, postmodum subiunxit. Quia spiritus meus a facie mea egredietur, & flatus ego faciam. Frequens est lectio, sed experimentum in uita presentium ualde rarum, ut expeririatur quisquam, quem diuinitas ad experiendum admittere dignatur, tangendo peccatum siue labia eius, in momento, siue in ictu oculi, taliter afficiatur tactu sensibili, quem beatus papa Gregorius ibi uult intelligi, ubi ad Helyam loquens dominus, dicit. Et post spiritum commotum. Non in commotione dominus. Et post commotionem ignis, Non in igne dominus: Et post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Et quidem subtilitas diuinitatis, omnem, non solum corpus, uerum etiam animam sensum excedit: sed cum uult, non tantum animam, uerum etiam corpus tactu suo sensibiliter afficit. Qui uidelicet tactus, dum uult, suauis, & dum uult, ualde est terribilis, ita ut quisquis illum sensit, iam pene non sit illi opus uerbis edoceri, quod uere deus fortissimus spirituum sit, nec penitus ignorat, licet omnino effari non possit, qualis ille sit tremor, quo maiestatem domini tremere dicuntur etiam sancti angeli.

3. Reg. 19.

DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS. LIBER III.

MNES SITIENTES (AIT SPIRITVS sanctus) uenite ad aquas, & qui non habetis argentum, proparate, emite & comedite. A qua presentis loco scripturae sunt, quibus spiritualium continentur mysteria gratiarum, sicut & illic. Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Aquae istae aquae domini sunt, & quicumque emerit eas, eius fuit nec domini esse desinunt. Quid rogo est, quod cum omnes sitientes inuitauerit ad huiusmodi aquas, illos maxime inuitat ad emendum, qui non habent argentum? Ait enim. Et qui non habetis argentum, proparate, emite. Certe in omni negotiatione terrena magis illi solent inuitari ad emendum, qui habent uel

Esaiæ. 55.

Proue. 10.

Emerere aquas sapientie absque argento quod est

habere uidentur argentum. Hæc autem negotiatio tota cœlestis, tota spiritualis est. Quid ergo est argentum non habere, nisi in philosophia seculari, siue prudentia eloquii non confidere? Talibus namque non habentibus eiusmodi argentum, ipsa humilis conscientia magnam est emptiois precium. Talis erat Moyses, cum diceret ad deum. Obsecro domine, non sum eloquens ab heri & nudius tertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris lingue sum. Et in parabolis sapiens loquitur. Stultissimus sum uirorum, & sapientia hominum non est mea. Non didici sapientiam, & non noui sanctorum scientiam. Quid igitur dæmule subsannas? Quid obrectator me laceras? Fateor quia catygetas tuos non audiui, omnes sapientes & prudentes eloquii mystici, & oïno nullas habeo diuitias argenti eiusmodi, & si quod percepi de seculis philosophis, non sunt mihi pro diuitiis, siue pro nummis argenteis. Sed nunquid ob hoc mihi ab aquis istis erat desperandum? Imò magis sperandum, quoniam inter omnes scientes, illos qui non habent argentum audio maxime inuitari ad emendum. Subsanna quantum uis, licet scriptura mea non nisi insidiando legere uelis, & si libet etiam illud dic. Quomodo hic literas scit cum non didicerit? Si enim cum illo, in quem hoc dictum est, participes fuerimus obprobrii, erimus etiam gloriæ & honoris. Proinde dissimilanda est presentis amaricatio uentris, ex commestione libri, quem qui deuorauit, erat (inquit) in ore meo tanquam mel dulce, & cum deuorassent tum amaricatus est uenter meus, & itinere cepto peragendum est in opere dei, in intentione quam significauit titulus prescriptus operi, de gloria & honore filii hominis. Ego qui deum (aut Iohannes) baptizo in aqua, Iqua uel quale habet rationem baptizari siue baptizare in aqua? Consilium dei erat in aqua baptizari, sicut alius Euangelista significas, pharisei autem (inquit) & legis periti consilium dei spreuerunt in semetipsis, non baptizati baptismo Iohannis. Quid ergo habet rationis tale consilium dei, quod nobis scire proficit? Sunt quidem incomprehensibilia iudicia

Exodi. 4.

Prouer. 30.

Contra æmulos & detractores.

Iohan. 7.

Apoca. 10.

Lucæ. 7.

Roma. 11.

iudicia eius, & inuestigabiles uia eius, ut ap[osto]lus ait, sed hæc & his similia non nos prohibēt ne simus laudatores, aut ne uelimus habere scientiam uiarum dei, uerum hoc tantum, ne simus nimij scrutatores maiestatis. Quam ergo rationem habeat tale cōsiliū dei quaerimus, non scrutando nimium, sed laudare optando maiestatem dei, & sicut cætera ex parte sciimus & ex parte prophetamus, ita de isto quoq[ue] gratulemur, quod non quidem ad p[er]fectū cognoscimus, sed ex parte aliquid subluceat, quo delectemur. ¶ Quid illud est? Nimirum, quia tali consilio bene disposuit deus, ut ad ordinem suum creatura humana reduceretur. Fuerat quippe homo supra se nimis elatus, quando uoluit esse sicut deus, secundum illud falsum serpentis susurrū, comedite & eritis sicut dii, scientes bonū & malum. Illi primi hominis tumorem, multi ex eo progeniti homines imitati, deos sese appellari uoluerūt. Et nonnulli quidem ex eis post mortem suam stulto errore hominum pro dijs habiti sunt, ille autē Cæsar Augustus, cuius tēpore natus est iste filius hoīs Iesus Christus, uiuens quoq[ue] pro deo haberi non timuit. Vnde adulando illi Flaccus dicit. Præsenti tibi maturos largimur honores, iurandasq[ue] tuum per nomen ponimus aras. Hæc prima fuit altitudo cordis nostri, ut uellent esse homines sicut dii, & hoc est Adæ peccatum, in quo (ait ap[osto]lus) omnes peccauerunt. Porro humana conditio, siue conditionis humanæ principium, non solum creatore deo, uerum etiam creatura dei inferius est, & ut manifestius dictū sit, non solum deo, uerum etiam aquæ elemento. Formauit enī deus hominem de limo terre, quod uidelicet elementū elemento aquæ inferius est & erat, & sub eo latebat, donec diceret deus. Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum unū, & appareatarida. Multum ergo terra intumuerat, ordineq[ue] excefferat, ubi homo terrenus altissimo similis esse concupierat. Reducendus erat ad ordinem, & docendus, ut sciret confiteri cuius esset conditionis, atq[ue] in testimonium eiusdem confessionis submergeretur elemento aquæ, quo grauius atq[ue] segnius elementum terra est, unde homo principium sumpsit, & quod (sicut iam dictum est) totum in initio sub aquis latuit. Grande habet momentū in ratione iustitiæ, conditionis huius meminisse, & abrenunciando superbiæ diabolicæ, sub aqua corpus deprimit, ac deinceps memoria tenere, quod deus propter superbiam dixit homini, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Proinde diligenter animaduertendū est, quod cum uenisset Iesus a Babilonia in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur ab eo, & Iohannes prohiberet ei, dicens, ego a te debeo baptizari, & tu uenis ad me, respondens ipse, dixit ei. Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. ¶ Nam uere mitis & humilis corde considerabat, q[uo]d quamuis sanctus sanctoq[ue] esset, nulliq[ue] omnino peccatum haberet, tamen de terra sumptum corpus haberet, quodq[ue] ad iustitiam pertineret, ut humilitatis remediū, propter quod docendū uenerat, ipse in semetipso demonstraret, submittendo aquis, quam assumpserat, carnem nostram, quæ se ad similitudinem creatoris omnium, extollere affectauerat in Adam, & sic ait, decet nos implere omnem iustitiam. Respiciebat Iohannes quod de spiritu sancto conceptus fuerat, & hoc illi ad plenam sufficere iustitiam, non inaniter æstimabat. At ille non quidem contradixit Iohanni, dicenti: Ego a te debeo baptizari, sed nihilominus, ut esset plena humilitatis satisfactio, corporis quoq[ue] habitu in semetipso significare uoluit, quod longe sit homo inferior deo, subdendo aquis corpus suum, quod secundū materiam terrenum, habet fundamentū quo aquæ superiores sunt & in initio fuerunt. Quicūq[ue] in hoc non imitantur eum, ut uolentes descendant, p[en]nam recipient, ut nolentes descendant. Scriptum est enī. Introibunt in inferiora terræ. Spreuerunt consilium dei, sed non uacabit eis spernere iudicium dei, iam erat hoc testimonium unum, testimoniū aquæ, quod uere esset mitis & humilis corde. Accessit autem & alius testis eiusdem mansuetudinis, scilicet species columbæ. Vidit enim spiritum dei descendentem sicut columbam, & uenientem super se. ¶ Et ego (inquit Iohannes) uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. Splendida gloria, & gloriofus honor filii dei, filij hominis, q[uo]d dum se submittit aquis, aperiantur ei cœli, & spiritus sanctus uisibili specie super eum descendit, uoce simul audita de cœlo. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. ¶ Veruntamen in his omnibus nō iam con summata gloria, imō glorię initium fuit, cuius utiq[ue] finis postmodū huic iniūto futurus erat similis,

Prouer. 25

1. Cor. 13.

Coasiliū dei,
homines baptizari i aqua

Gene. 3.

Hora. in epist.
sio. li. 2. epi. 1.
Roma. 7.

Gene. 1.

Gene. 3.

Decet nos implere omnem iustitiam.

Psal. 62.

Iohan. 1.
Gloria filij
hominis.

similis, ita ut baptizatus illo baptismo, de quo dixit, ego baptismo habeo baptizari, & quo modo coartor usq; dum perficiatur: confestim ascenderet de sepulchro ascensu resurrexerit, & aperirentur ei caeli, ut intraret in gloriam suam, atq; inde spiritum sanctum mitteret discipulis suis, dicente sibi patre, sede à dextris meis. Vere igitur ait, sic enim decet nos implere omnem iustitiam, quia secundum similitudinem illorum quæ illic gerebantur, futurum erat postmodum, ut moreretur propter delicta nostra, & resurgeret propter iustificationem nostram. ¶ Quamvis in alijs quibuslibet aquis hoc idem mysterium potuisset celebrari, uerbi gratia, in Enon iuxta Salim, ubi Iohannes postea baptizasse legitur, quæ aq; multe illic erant, tamè magis placet magisq; delectat factum hoc esse in aquis Iordanicis. Quam ob causam: Videlicet quia signum siue figura horum olim in eisdem præfulserat aquis. Nam fluxit Iosue, diuisis aquis transitum filijs Israël per alueum suum præbuit sacerdotibus, qui portabant archam fœderis domini stantibus super siccam humum in medio Iordanis. Portaueruntq; (ait scriptura) filij Israël de medio Iordanis alueo duodecim lapides, ut dominus imperaret eos. Alios quoq; duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo, ubi steterant sacerdotes qui portabant archam fœderis, & sunt ibi usq; in præsentem diem. Lapidibus istis duodenos, prophetas intelligimus & aplos. Omnes prophetæ (inquit dominus) & lex usq; ad Iohannem prophetauerunt. Bene ergo duodecim lapides in medio Iordanis alueo positi sunt, positi (inquã) non transpositi, neq; Iordanem transierunt, quoniam prophetæ non nisi usq; ad baptismum Iohannis prophetauerunt, aut prophetare debuerunt, Christum esse uenturum. Porro à baptismo Iohannis incipiens, duodecim apostolos elegit, & non perdidit ex eis quemq; & præcepit nobis (uit Petrus) postq; resurrexit à mortuis prædicare populo & testificari, quia ipse esset, qui constitutus est à deo iudex uiuorum & mortuorum, huic omnes prophetæ testimonium perhibent. Bene ergo duodecim lapides alios portauerunt, de medio Iordanis, usq; ad locum in quo castrametati sunt, ibiq; posuerunt eos. ¶ Iosue, quod interpretatur saluator, qui Moyse successit, & filios Israël in terram promissionis introduxit, q; Moyse non fecit, ipse est iste filius hominis, qui Moyseica lege euangelium succedere iussit, & per illud credentibus in se regnum cælorum aperuit. Sacerdotes, qui stabant in medio Iordanis, ut omnia complerentur, & donec festinans populus transiret, nulli melius intelliguntur q; hic idem filius hominis primus sacerdos noui, & Iohannes ultimus sacerdos ueteris sacerdotij, siue legis & prophetarum finis. Igitur, quamuis ut iam dictum est in alijs quibuslibet aquis baptizatus dominus baptismo Iohannis, sacramentum præfigurare potuisset baptismi sui, iure magis placet, & ad honorem scripturam magis pertinet, quod baptizatus, & baptismo illo manifestatus est, in aquis Iordanicis. ¶ Hic illud pulchre occurrit, quod aplos, cum dixisset, nec quisq; sumit sibi honorem, sed qui uocatur à deo tanq; Aaron, subiungit atq; ait. Sic & Christus non semetipsum clarificatione poenitentiae, & baptismo Iohannis uocatus & clarificatus est à deo filius hominis Iesus Christus, ut pontifex fieret tanquam Aaron, id est, iuxta quod præfiguratum est in Aaron. Aaron quippe non nisi prius aqua lotus, sacerdotio fungi iussus est, & uestimenta suscepit sacerdotalia, scilicet fœminalia linea, subuculam lineam, baltheumq; & tunicam, super humerale, & rationale, cydarium quoq; & in fronte laminam sacræ uenerationis, habentem inscriptum tetragrammaton, ineffabile nomen dei, quod octauum decus pontificis, maxime illam designat ecclesiam & honorem, de quo loquimur, filij hominis, de quo aplos ait. Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen &c. ¶ De alijs indumentis quid gloriæ quid honoris singula mystice significant, per scribere, præsentis non est negotij, nisi hoc solū, quia quod primum, siue in initio consecrati sacerdotis, qui in initio sue functionis, siue sacerdotij sui, habebat baptizari baptismum Iohannis, et cætera quidè ueteris illius sacerdotij ministeria, figuræ uel umbræ fuerunt mysterij quod cælestis et ueri huius sacerdotij, sed ex magna parte similitudo deficit. Ille namq; et

Lucæ. 3.

Psal. 109.

Roma. 4.
Iohan. 3.
Cur in Iordane uoluit baptizari Chrs.

Iosue. 4.

Math. 11.

Actuum. 10.

Iosue typum Chri gessit

Hebræ. 5.
Aaron quoq; typum Chri sui gessit.

Exodi. 29.
Leuit. 8.

Philip. 2.
Sacerdotium Chri præstantius q; Aaron

ceteri

caeteri sacerdotes, qui morte prohibebantur permanere, habebant cotidie necessitate, quae admodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Hic autem eiusmodi necessitatem non habuit, sed semel hoc fecit, offerendo se non pro suis, sed pro populi delictis. ¶ Inchoatio sacrificij siue oblationis, qua semetipsum obtulit, ieiunium fuit, quod continuo ieiunavit, & cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus postea esuriit. Ita nanq; incipiens agere poenitentiam non pro suis (ut iam dictum est) sed pro populi delictis, laborare non desit, operans opus salutis, in omnibus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. ¶ Vere ergo fidelis & uerax deus, impleuit quod locutus est. Timebat olim populus audire uocem domini dei, & ultra (inquit) non audiam uocem domini dei mei, & ignem hunc maximū amplius non uidebo, ne moriar, & ait dominus Moyse, Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quae praecero illi. Hunc prophetam esse istum filiū hominis, certum est. Quomodo hunc populus ille petiuit, aut petere sciuit? Cum em̄ dixisset Moyses prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies, subiunxit atq; ait, Ut petisti a domino deo tuo in Oreb, quando contio congregata est. Non inuenimus aliter petisse populū, nisi si ita ut scriptura refert. Cunctus autem populus uidebat uoces & lampades, & sonitū buccinae, montemq; fumantē, & perterriti ac pauore concussi, steterunt procul dicentes Moysi. Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Si ergo uerba haec populi pro petitione deus accepit, huius prophetarū domini tanq; populi undantiam intelligere debemus gratiae exaudientis, qui ubi & humiliter petitur, superabundanter dare consueuit. Hinc em̄ apostolus dicit, Ei autē qui potens est omnia facere, superabundanter, q̄ petimus aut intelligimus, secundū uirtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes seculi seculorū, amen. Fidelis (inquā) & uerax deus, hic impleuit, quod illic locutus est, & hoc testatur columba, in dō spiritus dei, quem uidit descendente sicut columbā, & uenientem super se uidit, & Iohannes (sicut alius Euangelista testatur) ait, & ego uidi, & testimoniū perhibui, quia hic est filius dei. ¶ Quam dissimiles species hic atq; illic. Hic species columbae, illic uoces & lampades siue maximus ignis, & mons fumans, & sonitus buccinae. Proinde non leuiter accendendū quod apud aliū Euangelistam Baptista Iohannes cum dixisset, ego baptizo in aqua, subiunxit, medius autem uestrū stetit, quem uos nescitis, &c. Puta illum respexisse ad iam dictam promissionem dicentis ad Moysen, prophetam suscitabo illis de medio fratrum suorum, similem tui, & iccirco dixisse, medius autem uestrū stetit, quem uos non scitis, ut ita subintel ligas, ac si dixerit, Ille, cuius fortitudinē sustinere non potuit populus, significatam sibi per speciem ignis, & dixit ad Moysen, ultra non audiam uocem domini dei mei, & ignē hunc maximū amplius non uidebo, ne moriar loquere tu nobis & audiemus, non loquatur nobis dominus ne forte moriamur. Ille (inquā) abscondita fortitudine zeli ignei, similis factus Moysi, id est homo uerus ut Moyses fuit, medius uestrū stat, tolerabilis atq; affabilis, mitis & humilis sicut columba, non sicut ignis, et nunc talis de medio uestrū sulcitur uobis ut et loquatur uobis dominus, et non magis moriamini, q̄ si Moyses loqueretur uobis, si hūc audire uultis. Nam si audire nolueritis, et illic dictū est, ego ultor existam, et hic dico uobis quia uentilabrū in manu sua, et permundabit aream suā, et cōgregabit triticum suū in horretum, paleas autem cōburet igni inextinguibili. ¶ Nusquā sacra canonica refert scriptura q̄ super aliquem sanctorū, siue in aliquibus operibus suis spiritus sanctus, spūs domini, tale praesentiae suae signum dederit. Quis alius nisi spiritus iste domini per Moysen operatus est in exitu filiorū Irahel de terra Aegypti? Deniq; hoc non soli confessi sunt magi, dicēdo, digitus dei est hic, uerū etiam Esaias ita declamādo dicit. Vbi est qui eduxit eos de mari, cū pastoribus gregis sui? Vbi est qui posuit in medio eius spiritū sancti sui? Qui eduxit ad dexterā Moyses brachio maiestatis suae, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternū, qui eduxit eos per abyssos, quasi equū in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens? Spiritus dñi ductor eius fuit. Ergo per Moysen operans est iste spūs

Hebrae. jo.

Lucae. 4

Deute. 78.
Propheta p
Moysē suscita
tus, Christus.

Exod. 20

Exodi. 4

Ephe. 3.

Iohānis. 1.
Fortitudo
dei p spēm
ignis dēst
gnata.
Ibidem.

Deute. 78
Matth. 3.

Spūss. in spe
cie ignis.

Exodi. 8
Esaias. 63.

spiritus in exitu Israel de terra Aegypti, & ubi quinquagesimo die, presentiae uel o-
 perationis suae signum dare uoluit, non species columbae, sed species ignis apparuit, ita ut di-
 ceret populus id quod iam supra dictum est, & ignem hunc maximam amplius non uidebo,
 ne moriar. Item ubi post resurrectionem huius filii hominis, quinquagesimo die super disci-
 pulos eius uenit, & presentiae suae signum dare uoluit, non species columbae apparuit, sed
 apparuerunt illis dispersae linguae, tanquam ignis. Item, qui tollere solebat Heliam, sine du-
 bio erat iste spiritus domini, unde & Abdias, cumque recessero a te (inquit) spiritus domini
 asportabit te in locum quem ego ignoro, & ubi gratiae, quam Heliae contulerat, signum dare uo-
 luit, non species columbae, sed species ignis apparuit. Cum enim pergerent, & incedentes ser-
 uocinarentur, uidelicet Helias & Helizaeus, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt
 utrumque, & ascendit Helias per turbine in caelum. Neque hic, neque illic ipsa spiritus sancti sub-
 stantia uisa est mortalibus, aut uideri potuit, sed ubi & quomodo uoluit, competens operatio-
 nis uel presentiae suae signum dedit, ita ut nusquam super ipsum dominum in specie ignis, nunquam
 super aliquem sanctorum in specie columbae uisus sit. Quare? Videlicet quia diuina natura,
 quae uel cuius plenitudo in isto filio hominis Iesu Christo corporaliter inhabitat, satis per
 semetipsam feruida est, iuxta illud, etenim deus noster ignis consumens est, & ideo nobis
 expediebat, ut fortitudine eius pietas temperaret, & haec congrue per speciem colubae si-
 gnificata est. Porro nostra, id est, humana natura per semetipsam tepida, imo & nimis frigi-
 da est, iuxta illud, & quia superabundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum, & ideo
 expediebat, homines dei zelo bono caleferi, qui uidelicet zelus congrue significatus est per
 speciem ignis. ¶ Nullo libentius modo illud intellexerim, quod & Iohannes apud Luca
 dicit, Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igni. ¶ Et Esaias, si abluerit (inquit) do-
 minus sordem filiarum Syon, & sanguinem eius lauerit de medio eius in spiritu iudicii & spiri-
 tu ardoris: quam ut duo data spiritus sancti, duabus dictis uerbis istis putem significari, in spi-
 ritu sancto & igni, siue in spiritu iudicii & spiritu ardoris. Iste namque unus idemque dominus
 & spiritus sanctus est & ignis, unus idemque & spiritus iudicii & spiritus ardoris: iudicii in qua
 sit est discretionis, quia fidelem ab infideli discernens, remissionem peccatorum per fidem
 tribuit, quod est datum primum: ardoris autem, quia purgatum a peccatis hominem, deinde bo-
 ni zeli igne accendit, quod est datum secundum. Vtrumque dato perficitur atque consummatur
 baptismus Christi, cum aqua quae de latere eius exiuit: & ideo Iohannes, cum de semetipso
 dixisset, Ego baptizo uos in aqua, continuo, ut declararet quanto melior baptismus suo so-
 ret baptismus Christi, ipse (inquit) uos baptizabit in spiritu sancto et igni. Hanc Iohannis,
 sed suam uel patris, promissionem ipse dominus ante passionem suam confirmare solebat a-
 postolis suis, sicut et post resurrectionem suam eum commemorasse Lucas hoc modo descri-
 bit. Et conuolens praecipit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissio-
 nem patris, quam audistis (inquit) per os meum, quia Iohannes quidem baptizauit aqua,
 uos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies, iam quidem patrem illius
 promissionis, id est, primum acceperant spiritus sancti datum, quod est remissio peccatorum:
 quia stans in medio illorum, qua die resurrexit, insufflauit et dixit, accipite spiritum sanctum,
 quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et tamen conuolens praecipit eis, ut expectarent
 promissionem patris, quia uidelicet restat secundum eiusdem spiritus sancti datum, de quo et post-
 modi dixit, sed accipietis uirtutem superuenientis spiritus sancti in uos, etc. Sicut solus de spi-
 ritu sancto conceptus est, ita solus hic in spiritu sancto baptizatus: nam Iohannes adhuc qui-
 dem ex utero matris suae, spiritu sancto repletus est, sed non de spiritu sancto conceptus est
 et ideo in spiritu sancto baptizare non potuit, sed cum ceteris sanctis gratiam spiritus san-
 cti de plenitudine huius accepit, sicut ipse quodam loco testatur, et de plenitudine eius non
 omnes accepimus. ¶ Quid tandem sibi uult, uel quam ob causam de caelo uenit uox dicentis,
 hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit? Quid inquam, nisi hoc idem, quod spi-
 ritus dei sicut columba descendens et ueniens super eum, et hoc idem quod uerbum factum (ut Lu-
 cas meminit) super Iohannem Zachariae filium. Ad hoc denique et uerbum domini super Iohannem
 factum est, ad hoc spiritus sanctus descendit, ad hoc uox patris de caelo audita est ut suffici-
 ens legitimam perficeretur testimonium super isto, quod Christus esset, quod filius dei esset, non
 alius, sed

3. Reg. 18.
 4. Reg. 2.
 Colof. 2.
 Deut. 4.
 Hebrae. 12.
 Matth. 24.
 Leuit. 3.
 Esaias. 4.
 Baptizare in
 spu scto & igne
 quid est.
 Actuum. 1.
 Iohan. 20.
 Iohan. 1.
 Lucas. 3.

Testimoniū
de Iesu a tota
trinitate.

Deut. 19.
I. Iohan. 5.

Iohan. 8.
Iohan. 5.

Iesus testatus
a Iudæis per
discipulos Iohannis.

Iohan. 3.

Colof. 2.

Chrs gna &
deliciae p̄ris.

Colof. 1.

Psal. 107
CAP. III

Iesus ductus
est a suo spiri
tu in desertū.

alius, sed iste pauper, iste Iesus à Nazareth, iste qui putabatur filius Ioseph. In testimoniū
ueritatis huius hoc totū factū est, ut secundū legem diuinā stabile fieret testimoniū, quia
scriptū est in lege, In ore duorum uel uel trium testium stabit omne uerbum. Hinc Iohannes Euan
gelista dicit. Et tres sunt qui testimoniū dant in caelo, Pater, & uerbum, & spūs sanctus. Per
sona patris ex uoce, q̄ de caelo uenit, audita est: persona spūs sancti, caelis apertis, sicut col
lumba descendit: persona uerbi sens quidē aderat in earne, sed silebat, neq; illa hora qua lo
quebatur testimoniū suū: licet quodā loco dicat, ego sum qui testimoniū phibeo de me ip
so: in Iohanne autē testimoniū perhibebat, quia sup Iohannē (sicut iam dictū est) propter
hoc perhibendū testimoniū, uerbum dñi factū fuerat. Hoc triū attendens testimoniū ipse,
aduersarijs suis dicebat, Si ego testimoniū perhibeo de me: ubi subintelligendū est, sicut lo
lent hoies de semetipsis testimoniū perhibere, & p inanē gloriā semetipsos cōmendare: te
stimoniū meū non est uerū. Alius est qui testimoniū phibet de me, & scio quia uerū est tes
timoniū qd perhibet de me. Vos misistis ad Iohannē, & testimoniū phibuit ueritati. Ego
autē non ab hoie testimoniū accipio, ego autē habeo testimoniū maius Iohāne, Hæc & cæ
tera aduersus maliciosam illorū inuidentiā dixit, q̄ accipere nolentes, & se scire dissimulan
tes testimoniū dei, q̄ in testificando non p̄t falli, & cuius testimoniū ex manifestis opibus
sed testimoniū phibuit ueritati. ¶ Tunc utiq; miserūt ad eū, sperādo eū posse falli, at ille nō falsus est
uolēdo ut posset falli, qñ facta est quæstio ex discipulis Iohānis, cū eis scilicet Iudeis de pu
rificatōe, & uenerūt ad Iohannē, & dixerūt ei, Rabbi, qui erat tecū trans Iordanē, cū te
stimoniū phibuit, ecce hic baptizat, & oēs ueniunt ad eū. Iccirco nāq; sic incepterūt, ut in
uidiæ aut zeli flāma ureret animā Iohānis, atq; ita cōformatus illis, id est, inuidens factus
cū inuidis, diceret aliquid qd esset cōtrariū ueritati. At ille testimoniū phibuit ueritati, nō
potest (inquiens) homo accipere quicq; nisi fuerit ei datū de caelo, & cætera usq; q̄ credi
derit in filiū, habet uitā æternā, qui autē incredulus est filio, nō uidebit uitā, sed ira dei manet
super eū. Magnitudo testimoniū, & ex specie colūbæ, & ex eo q̄ cū dixisset pater, tu es filius
meus dilectus, addidit, in quo mihi bene cōplacui, reuerēter debet agnosci, Nā species
colūbæ, id est spūs sanctus, descendens & manens sup eū in specie columbæ hoc testificat,
quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporali, sicut columba totū quiddā est,
cui pars corporis nulla deest. ¶ Et hoc dictū, in quo mihi bene cōplacui, hoc testificatur,
quia talis hic filius sola & unica dei patris gloria est, & uere in isto solo gloriatur cunctis orū
mirabiliū honorūq; omnium mirabilis operator deus, quia tale nihil fecit, quale est iste filius,
secundū diuinitatē increatus, secundū humanitatē creatus & factus. Cū nōdū esset hō
factus, erat, ut nunc est, imago dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, & in ipso (ait
ap̄lus) condita sunt uniuersa, in caelis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue do
minationes, siue principatus, siue potestates. Omnia p̄ ipsum & in ipso creata sunt, & ipse
est ante oēs, & omnia in ipso constant. Vbi homo factus est, extunc ipse est (ait idē ap̄lus)
caput corpis ecclesiæ, qui est principiū, primogenit⁹ ex mortuis, ut sit in oibus ipse, prima
tū tenēs, q̄ in ipso cōplacuit, oēm plenitudinē diuinitatis corporali habitare, & p̄ eū recō
ciliari oia in ipso, pacificans p sanguinē crucis eius, siue q̄ in terris sunt, siue q̄ in caelis. Res
cte igitur pater gloriosus & hic dicit, in quo mihi bñ cōplacuit, et eundē in psalmo gloriā
suā appellat, dicens ad eū, Exurge gloria mea. De manifestatione eius, hactenus pro posse
dictū est, Manifestatus autē, quo uel quali ordine procedere incepit. ¶ Tunc Iesus (ait E
uangelista) ductus est in desertū a spiritu, ut tentaretur a diabolo, & cū ieiunasset
quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit. ¶ Ecce quales q̄ puls
chrū medicantis diuinitatis consiliū, ut duceret hunc secundū hominē in desertū ad ieiun
andū, & ad tolerantia tentationū, & non tam in paradysum ad manducandū, ubi posue
rat hominē primū. Dubitatū est super hoc à quibusdā, propter hoc qd subditur, Assump
sit eū diabolus in sanctā ciuitatē. Et rursum, Assumpsit eū in montē excelsum. ¶ Sed uerū
& absq; ulla quæstione cōuenienter accipitur, ut à sancto spū in desertū ductus credatur,
ut illic eū, suus spūs duceret, ubi hunc ad tentandū malignus spūs inueniret, & eisdē modis
à secundo homine quinceretur, quibus primū hominē se uicisse gloriabatur. Contra pri
mū quip;

nam quippe hominē parentem nostrū in tribus se tentationibus erexit, quia hunc uideli-
 cet, gula, uana gloria, auaritia tentauit, & tentando superauit: sed eisdem modis (ut iam di-
 ctum est) secundo homini tentato succubuit. Igitur ipse dominus deus, qui tulit hominē,
 quem formauerat, & posuit eū in paradyso uoluptatis, ut operaretur & custodiret illū, prę-
 cepitq; ei dicens, ex omni ligno paradyfi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne
 comedas: permittitq; eū tentari, ut manifesta fierent & angelis & omnibus superuenturis
 seculis que erant in corde eius, ipse hunc hominem secundū, quem de uentre uirgineo for-
 mauerat, tulit, siue (ut alius Euangelista scripsit) expulit in desertū, expulit (inquam) tanq̃
 reum, & illius primi hominis portantem reatū, quia ipse posuit in eo iniquitates omnium
 nostrū ut inciperet uapulare ieiunando quicquid in illo uno comedente peccauerunt. Per-
 pulchrum est collationem facere illius primi hominis & secundi, in eo q̃ ille positus fuit in
 loco amoenitatis & facietatis, & excepto uno ligno appositæ sunt ei omnes delitię parady-
 si, & tamen in illa tali & tanta facietate, de gula in uno tentatus tam facile succubuit: Hic
 autem expulsus est in locum horroris & uastæ solitudinis, & quadraginta diebus ieiunium
 impostum est ei, quo peractio esurię, & tamen in illa esurie de necessario pane tētatus, ten-
 tationi non succubuit, ut utiliter demonstraret infideliatori per miracula sua, quod esset filius
 dei, unde postmodum plenius dicendum erit. ¶ Perpulchra inquam (ut iam dictum est)
 collatio ex comparatione huius secundi & illius primi hominis: ueruntamen quoniā non
 solum illud originale peccatū, uerum etiā actuales deus posuit in eo iniquitates omnium no-
 strū, & ipse puer ille est, de quo propheta prædixerat, quia puer Israhel est, & ego dilexi
 eū, & ex Aegypto uocaui filium meū, cuius propheticæ præconię præfens Euāgelista su-
 perius meminit, libet latius explanare sacramentū hoc tentationum, quas pro nobis puer
 iste sustinuit: quia tres fuerunt tentationes, singulæ causas siue rationes, per ordinē de-
 sacris proferre scripturis. ¶ Igitur uocatus ex Aegypto puer Israhel, filius dei, dominus Ie-
 sus, postquā habitauit Nazareth, ubi & nutritus est, & postq̃ aquas baptismi transfuit, du-
 ctus est desertū à spiritu, & cū ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ten-
 tatus ipse, & fidelis inuentus est in tribus tentationibus, ut patrū suorū, filorū Israhel, toti-
 dem & eisdem tentationes euacuaret atq; deleret: qui educti de terra Aegypti post quam
 aquas maris rubri transferunt, quadraginta annis per desertū circumducti sunt, & tentati
 sunt, quia tentauerunt & infideles inuenti sunt. Eisdem & totidē fuisse tentationis illorū:
 quas et quot puer iste iam dictus sustinuit, puer Israhel quē ego dilexi, ait in propheta dñs,
 ex ordine per scripturā demonstrandū est. Prima fuit tentatio de panibus, sicut scriptum
 est, Et murmurauit omnis congregatio filiorū Israhel contra Moysen et Aaron in solitu-
 dine, Dixeruntq; ad eos filij Israhel, Vtinā mortui essemus per manū domini in terra Aeg-
 ypti, quando se debamus super ollas carniū, et comedebamus panes in saturitate. Cur ex-
 duxistis nos in desertū istud, ut occideretis omnē multitudinē fame, Dixit autē dñs ad Moy-
 sen, Ecce ego pluam uobis panes de cælo, et c. Tentatio fuit hæc non fidelium, sed infidelium,
 non quia panem petierunt, sed quia male et absq; fide petierunt. Hinc est illud, saluo
 sacratione intellectu, et tentauerunt deū in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis,
 et male locuti sunt de deo, Dixerunt, Nunquid poterit deus parare mensam in deserto?
 Nunquid panē poterit dare aut parare mensam populo suo? Quia sic tentauerunt, iccirco
 tentati sunt in eo ipso, in quo tentauerunt. Cum enim dixisset dñs, Ecce ego pluam uobis pa-
 nes de cælo, egrediatur populus et colligat quæ sufficiant per singulos dies, subiunxit atq;
 ait, Ut tentem eū, utrum ambulet in lege mea an non. Die autē sexta parent quod inferant,
 et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Quod cum fecissent, duobus mo-
 dis comprobatur est q̃ in lege dei nō ambularent, quia cū dictum esset eis, nullus relinquat
 ex eo in mane, non audierunt, sed dimiserunt quidam ex eis usq; mane et scaterere cœpit uer-
 mibus atq; cōpuit. Item cū dictum esset eis, sabbatū domini est, iccirco nō inuenietur,
 nihilominus egressi sunt ut colligerent, et non inuenierunt. Dixit autē dñs, Usq; quo nō uul-
 tis custodire mandata mea, et legē meam? ¶ Sic incipiens populus ille per hoc uiciū, scilicet
 cet p̃ gula immoderantiā deliquit, et si recte consideres, pestis ista, scilicet uiciū gulæ, per
 maxima est uexatio generis humani, ex qua suboriuntur plurima sæua atq; mortifera uitia
 d 3 carnis,

Gene. 2.

Marci. I.
Elaie. 53.Collatio pris-
mi & secun-
di Adæ.

Osee. 11.

Tres tentationes
Chri, contra
tres tentatio-
nes in deserto

Exodi. 16.

Psalm. 77.

Exodi. 16.

Viciū gulæ
sæua pestis.

Cur nō ultra
40. dies Chrs
ieiunauit,

Deute. 25.

Gloria Chris
ti uera, non
inanis,

Iohan. 2.

Deute. 8.

Tentatio se
cūda in scti.
Exodi. 17

Nume. 20

Deut. 6.

carnis, & hæc iniquitas accidit ex radice peccati, quo primus homo (de quo supra dictum est) uetitum lignum mom ordit. Quomodo iste puer Iſrahel noſtrū hoc uicium in ſem et ipſo puniuit & emendauit. Primum quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & deinde cum eſuriret, comedere noluit ad ſuggeſtionem tentatoris. Quadraginta inquam diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & ulterius ſiue diutius ieiunando illum affligi, nimie fuiſſet ſeueritatis. Dicit em̄ ſacra lex, cui per omnia deus homo factus obedire dignatus eſt. Sin autē iudices eum, qui peccauit, dignum uiderint plagis, proſternent & coram ſe facient uerberari. Pro meſura peccati erit, & plagarum modus, ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedat, ne ſcæde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Vnus idemq; puer iſte ſæpē dictus, ſcilicet Chriſtus, & iudex erat & quaſi reus, & coram iudicante diuinitate ſibimet inſita uera humanitas eius proſtrata, ieiuniorū plagis uerberabatur, nō quia peccauerat, ſed quia peccata gulæ noſtræ ſuper ſe ſuſceperat. Vterius non debebat extendi ieiuniū, quia (ſicut iam dictū eſt) ſacra iubebat lex, ut plagarū modus quadragenariū non excederet numero. ¶ Itaq; humilitatem flagellati iam debuit gloria ſequi, non gloria inanis, ſed gloria uera, gloria dei. Inanis gloria fuiſſet, ſi ſecundū ſuggeſtionem tentatoris feſiſſet, dicentis. **L Si filius dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.** ¶ Forte em̄ putas, quia gloriam ſuam manifeſtauiſſet, ſi ad eius dictū lapides facti fuiſſent panes, ſicut in eo gloriam ſuam poſtmodum manifeſtauit, quod ad eius nutum aqua in uinum conuerſa eſt: ſed non ita eſt. Vbi em̄ hoc fecit initium ſignorum, & ſic manifeſtauit gloriam ſuam, non gloria fuit inanis, ſed gloria cum fructu, quem uidelicet fructum protinus Euangelista præſentat dicens, & crediderunt in eum diſcipuli eius. Nunquid crederet in eum tentator inſidioſus, aduerſarius antiquus, ſi lapides conuerſiſſet in panes? Dicit aliquis, Nobis ad fidem uel ad cognoscendam dei gloriam profuiſſet, qui legeremus, ſi ita factum fuiſſet. Imò magis hoc nobis ad gloriam dei prodeſt quod legimus, quia teſtimonium ſuæ diuinitatis dei filius diabolo communicare dedignatus, hoc potius reſpōdit de ore dei. ¶ & remoto diabolo a participatione, ſiue præſentia reſeſtionis, acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Scriptū eſt autē taliter hoc in libro Deuteronomij. Adduxit te dñs deus tuus quadraginta annis per deſertū, ut affligeret te atq; tentaret, & nota fierent q̄ in tuo animo uerſabantur, quia nō in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo qd̄ egredietur ex ore dei. ¶ Secūda tentatio fuit afflictio ſitis & penuria aquæ, de qua ſcriptū eſt. Igitur p̄fecta omnis multitudo filiorū Iſrahel de deſerto Syn per manſiones ſuas, iuxta ſermonē dñi, caſtrametata eſt in Raphidim. Vbi non erat aqua ad bibendū populo. Qui iurgatus contra Moysen ait. Da nobis aquā ut bibamus, & cætera uſq; & uocauit nomen loci illius tentatio propter iurgiū filiorū Iſrahel, & quia tentauerunt dominū dicentes, eſt ne dominus in nobis, an non. Ita miro modo populus & tentabat & tentabatur, & iccirco quia tentabat, iuſto iudicio tentabatur. Nam quod populū tentaret dominus, Moyses loco ſupradicto teſtatur, ut affligeret te iniquens atq; tentaret dñs deus tuus & nota fierent, quæ in tuo animo uerſabantur. Quod autem ibi quoq; populus dominū tentauerit, hoc dicto ſatis innuit, & uocauit nomen loci illius tentatio, quia tentauerunt dominū dicentes, eſt ne dñs in nobis an non. Super hac re, id eſt, ſuper penuria aquæ, non tantū ſemel, uerū etiam & alia uice tentauit & tentatus eſt & in illam tentationem Moyses quoq; et Aaron inciderunt, ita ut dicerent: Audite rebelles et increduli, Num de petra hac uobis aquam poterimus eiſcere? Dixitq; dominus ad eos. Quia non credidiſtis mihi, ut ſanctificaretis me, coram filiis Iſrahel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Hoc fuit curioſitatis uicium, quia tentauerunt dominum dicentes, eſt ne dominus in nobis an non. ¶ Quomodo hic ſæpē dictus puer Iſrahel ſuper hoc uicio tentatus eſt. **L Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatu it eum ſupra pinnaculum templi, & dixit ei, Si filius dei es, mitte te deorſum.** Scriptum eſt enim, Quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. **At illi Jeſus.** Scriptum eſt, Non tentabis dominum deum tuum. ¶ Hoc itidē ſicut et primum reſponſum, ſcriptum eſt in libro Deuteronomij, Non tentabis (ait Moyses) dominum deum tuum,

Statimq; subiungit, sicut tentasti in loco tentationis; qui uidelicet locus non alius intel-
 ligendus est, nisi ille, tam dictus, de quo ait, & uocauit nomen loci illius tentatio, quia tenta-
 uerunt dominū dicentes, est ne dñs in nobis an non? ¶ Sane qđ hic dicit, scriptū est, Non
 serues, non sic accipiendū est, tanq̄ ipse diabolū corrigere uoluerit, & sic eū docere, ac si
 diceret, O diabole, noli me tentare dominū deum tuū, quia scriptura tibi contradicit, & ab
 hoc te cōpescere intendit: tu mihi dicis, Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me, sed
 tu potius me dominū deū tuū adorare debes, quia scriptura dicit tibi, Dominū deum tuū
 adorabis, & illi soli serues. Hoc uel suspicari nimis absurdū est, Nunquid em̄ deus aut dei
 filius, diaboli deus aut dominus uocari dignatur? Absit hoc, Magnæ nanq; est gratiæ, do-
 minū dei creatorem omniū uelle cuiuspiā uocari deū. Hinc apłus, cum de fide patrū mul-
 ta fuisset præclara locutus: fide, (inquiens) qui uocatur Abraham obediuit in locum exire,
 quæ accepturus erat in hæreditatē, & exiit nesciens quo iret, &c. interea sic intulit, Ideo nō
 confunditur deus uocari eorum deus, parauit em̄ illis ciuitatem. Si nec diaboli confundi-
 tur uocari deus aut dominus, quæ gratia uel quæ beatitudo resonat in hoc dicto de patri-
 bus, ideo non confunditur deus, uocari eorū deus? Cum igitur dicit diabolo, scriptū est, do-
 minū deum tuū adorabis, & illi soli serues, cū (inquam) dicit, scriptū est, subaudiendum est
 homini, quia reuera non diabolo, sed homini scriptū est, quicqđ loquitur aut præcipit lex.
 Est ergo sensus, Nec ego homo, nec quisquam alius homo, tibi aurem præbere debet, ut
 dominū deum suum tentet, siue ut cadens d̄ diabole te adoret, sed audire debet uocem scri-
 pturæ dicentis, non tentabis, & solum dominum deum tuum adorabis. ¶ Tertia tentatio
 fuit illius populi, qui quoniam tentauerat, iure debebat tentari, ubi Aaron quoq; tentatio-
 nem incidit, ut contra hoc dictum legis faceret. Dominum deum tuum adorabis, & illi so-
 li serues. Nam sicut puer aliquando uoluntati suæ dimittitur, ut remoto magistro siue præ-
 dagogo pareat ex occasione licentiæ, quale sit studium eius: ita dimissus sibi est idem po-
 pulus, ascendente Moysē in montem, ubi & fuit quadraginta diebus & quadraginta no-
 ctibus, & non fuerat præfinitum quando foret reuersurus, Tunc illud contigit quod scri-
 ptura refert, Videns autem populus, quod moram faceret descendendi de monte Moysē,
 huic uiro qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit, Tunc reuera popu-
 lus cecidit, & in forma uituli diabolū adorauit, & quis non audiuit, quis legendo admira-
 ri non potuit, quā pertinax, quā pronus in illo tali casu suo semper fuerit, Sed uenit hic
 alter Israhel, qui legem solus implet, qui cuncta faceret præcepta iustitiæ quæ præcepit
 lex. ¶ Vnde notandum, quia cuncta, quibus tentatorem relidit, testimonia tātum de Deo
 teronomio sumit, quod uidelicet Deuteronomium quod dicitur hoc est, id est, secunda
 lex, sicut & ipse alter siue secundus Israhel dicitur & est, iuxta illud propheticum (cuius &
 hic Euangelista meminit, & nos in locis suis tractauimus) testimonium, quia puer Israhel
 est, & ego dilexi eum, & ex Aegypto uocaui filium meum, Ergo iste alter siue secundus
 Israhel, post illum Israhelem patrem duodecim tribuum, qui primitus in Aegyptum
 descendit, & † multitudinem Israheliticam quæ inde ascendit: & hæc secunda lex huic
 maxime posita est. Nam illi præuaricatori populo Israhel posita est lex cærimoniarum
 carnalium, quarum circa ritum cæteri uersantur MOYSI libri. In isto libro Deutero-
 nomij, id est, secundæ legis, ferè nihil de Cæremonijs agitur, sed cuncta sunt præcepta
 nutritiæ, præcepta charitatis: & cuncta ferè ad personam numeri singularis familiariter
 dicuntur, ea quæ spiritualia continent mysteria uitæ & salutis, & sic Israhel compellitur
 latur quasi unus homo, quia hic uerè futurus erat unus homo, qui fideliter & per-
 fecte cuncta persolueret, quæcunque deo debebat homo, & hic est uerus Israhel uerè
 re directus cum deo. Exempli gratia. Et nunc Israhel quid dominus deus tuus petit à te,
 nisi ut timeas dominum deum tuum, & ambules in uis eius, & diligas eum, ac seruias
 domino deo tuo, in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiasq; mandata domini,
 & Cærimonias eius quas ego hodie præcipio, ut bene sit tibi. Hæc & his similia, quæ
 tam familiariter et sic dicuntur quasi unī, iste unus bene audiuit, et bene impleuit.

Exodi. 7.

Deus nō de-
bet dici deus
aut dominus
diaboli.

Hebræ. 11.

Tertia tentatio
in uitulo con-
flatili.
Deut. 6.

Exodi. 32.

Cur Chrs̄ soz
lī ex Deo, hic
allegauit.

Osee. 11.
addo † post

Deute. 10.

eisdemq; tentationes, in quibus ille prior Iſrahel, id est, populus Iſrahel, pro parte reproborum inuentus est infidelis, & etiã pro parte electoꝝ repertus est uix parumper fidelis: eadẽdem (inquam) iste sustinens, inuentus est fidelis, sic præfens testatur locus euangeli, unde & completa est illi fides conuentionis, quam innuens, cum dixisset, ut custodias quæ ego hodie præcipio, protinus addidit, ut bene sit tibi. ¶ Porro illa ostensio diaboli qualis putas extitit? Qualiter omnia regna mundi & gloriam eorum homini diabolus simul ostendere potuit, & (ut ait Lucas) in momento temporis? Neq; em̄ natura rerum siue oculorum hoc admittit, ut de monte quolibet, quantum uis excelso, cuncta terræ regna regnorumq; omnium gloria simul & in momento possit ab homine perspicere. Nihil tale uspiam sacra scriptura gestum meminit, quin quod beatus papa Gregorius de uno uitæ uenerabilis uiro, nomine & gratia Benedicto, refert, quia dum quiescentibus fratribus instans uigilijs nocturnæ orationis tempora peruenisset, ad fenestram stans & omnipotentem dominũ deprecans, subito uidit fuscã lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoq; splẽdore clarescere, ut diem uinceret lux illa, quæ inter tenebras radiasset. Mira autem ualde res in hac speculatione secuta est, quia sicut post ipse narrauit, omnis etiã mundus, uelut sub uno solis radio collectus, ante oculos eius adductus est. Verum illa res admirationem habet aliam, quia (sicut ait idem) animæ uidenti creator em̄ angusta est omnis creatura, & quod ante illius san̄cti oculos collectus fuisse mundus dicitur, hoc egit cum homine omnipotens deus, & non cœlũ & terra contracta est, sed uidentis animus dilatatus est, qui in deo raptus, uidere sine difficultate potuit omne quod infra deũ est. Cũ hæc dicit, addẽs etiã hæc, in illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ uidentis animũ, quia ad superiora rapuit, ei q̄ angusta essent omnia inferiora monstrauit, cũ (inquã) hæc dicit, palã astruit, quia prospectus ille mentis magis q̄ oculoꝝ fuit. Illud mirantes ueneramur, qd̄ egit cum homine omnipotens deus: de isto uero qd̄ dicemus, quod circa hominem deũ dei filium tentator egit diabolus: Si qua nobis scriptura narraret finitẽter eũ fecisse circa quemlibet hominum, ut in momento temporis mundum illi ostenderet uniuersum, non dubitarẽmus dicere, ostensionem spiritualis nequitia uisumq; fuisse phantasticũ. Nunquid & hũc hominẽ, quẽ explorabat utrũ esset filius dei, per suas phantasias diabolus est ausus aggredi? Animus fidelis hoc uel cogitare perhorrescit. ¶ Sed ne abhorrescas, quia quanto maior tentatoris iniuria, tanto gloriosior uictoris patientia. Cõfer phantasias eiusmodi cũ phantasijs quas patimur, quotiens tentamur de omni qd̄ in mũdo est, ex concupiscentia carnis, & concupiscentia oculoꝝ, & superbia uitæ. Quotus quilibet nostrũ est, qui nõ in tentatione qualicũq; concupiscentia lenocinio mulceatur, forte etiã inuitus? Nec mirũ, nam nos phantasias intus patimur, eiusmodi autẽ phantasia, quæ de foris ueniunt uel foris fiunt, aliquando non solũ non delectant, uerũ etiã sensibus corporis molestæ sunt: & si à tentatore huic filio hominis adductæ sunt, indubitanter absq; peccato eius, & accesserunt & recesserunt, ut dicas cũ ap̄o, tentatum autẽ per omnia pro similitudine absq; peccato. Cum autẽ audisset Iesus, qd̄ Iohannes traditus esset, secessit in Galileã, & relicta ciuitate Nazareth, uenit & habitauit in Capbarnai maritimã in finibus Zabulon & Neptalim, ut adimpleret quod dictũ est per Esaiã prophetã, Terra Zabulon & terra Neptalim, uia maris trans Iordanẽ Galilee gentium. Populus, qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam, & sedentibus in regione umbre mortis, lux orta est eis. Exinde coepit Iesus predicare & dicere. Proemittentiã autẽ te, appropinquabit enim regnũ cœloꝝ. ¶ Quãdiu Iohannes prædicauit, nequa q̄ Iesus publicæ prædicationis officium subiit, sed postquam in traditione eius clausum est os prophetarũ & legis, omnes em̄ prophetæ & lex usq; ad Iohannem prophetauerunt, tunc demum id quod prophetatum fuerat successit, id est, euangelium Christi effulsit. Fecerat quidem aliqua, iamq; habebat discipulos, & docebat eos, sicut Euangelista Iohãnes latius meminit, feceratq; signa multa corãm discipulis suis, quoz fuit initium, qd̄ aquas in uinũ uertit, & de quibus idem Euangelista dicit, quia cum esset Hierosolymis in pascha, in die festo, multi crediderunt in noie eius, ex quibus Nicodæmus, nemo em̄ (inquit) potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo: & nondum missus fuerat in carcerem Iohannes,

Quaestio.

Greg. in diaꝝ log. li. 2. ca. 35

Responsio.

I. Iohan. 2.

Hebræ. 4.

Esaia. 9.

Chrs añ carcerẽ Iohã. nõ prædicauit publicẽ. Math. 11.

Iohan. 2. 3.

Iohannes, sed sicut iam dictū est) nequaquam publicum prædicandi officium subierat, neque ipse discipulos, qui ad eum venire & audire cœperant, ad hoc uocauerat, ut relictis omnibus ipsum sequerentur. Ab eo præsens Euangelista narrationem suam inchoat, quæ in Galilæam Iesus secessit, præmittens, cum autem audisset, quod Iohannes traditus esset. Præter sensum supradictum, hoc etiam in hac temporis designatione considerandum est, quod exemplo suo docuit, sicut per apostolum suum dicturus erat, nemini dandam ullam esse offensionem, quia uidelicet offendebantur qui offendi uolebant, scilicet maxime pharisæi qui spernebant consilium dei, non baptizati baptismō Iohannis, & hoc optabant existimari, quod inter Iesum & Iohannem, & inter discipulos eorum per contentione & per inanem gloriam fieret aliquid. Hinc est illud apud Euangelistam Iohannem. Facta est ergo quaestio ex discipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione, & uenerunt ad Iohannem, & dixerunt ei, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Item post aliquid. Ergo cognouit Iesus, quia audierunt pharisæi, quia Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quod Iohannes: quamquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius. Vtrumque ergo ratio manifeste obseruatum est in eo, quod non nisi postquam Iohannes traditus est, prædicare cœpit Iesus scilicet ut & ordinatæ legi & prophetis, quorum Iohannes finis erat, euangelium succederet, & in quantum fieri poterat, quod ex ipso erat, nemini ullam offensionem daret. Quæ autem causa fuerit, ut secedens in Galilæam tam cito relictam ciuitatem Nazareth, ueniret & habitaret in Capharnaum, Lucas manifestus enarrat. Dicebant enim illi, Nonne hic est filius Ioseph & repleti sunt omnes in synagoga ira, & surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt eum usque ad supercilium montis, supra quæ ciuitas illorum erat ædificata, ut precipitarent illum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat, & descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat. Hoc ita factum est, ut adimpleretur (ait) quod dictum est per Esaiam prophetam. Terra Zabulon & terra Neptalim, &c. Hoc taliter per prophetam dictum est, Primo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Neptalim, & nouissimo aggrauata est uia maris trans Iordanem. Quid est quod sumptum testimonium non ad integrum scripsit. Duas namque omisit partes principales, primo tempore alleuiata est, & nouissimo aggrauata est. Quid (inquam) est, quod istas partes omisit? Videlicet, quia non erat hoc in intentione, seu uoluntate predicantis & euangelizantis, ut primo tempore alleuiata terra illa, nouissimo aggrauaretur, id est, ut presentis domini predicatione, & miraculis illustrata Iudæa, tandem assumpti in celum euangelium repelleret, & uitæ æternæ indigna se iudicaret. Futurum quidem erat, & ideo Esaias, reuelante spiritu prophetico, prædixerat quia sic futurum erat: uerum tamen non ea domini intentione illud predicare cœpit, ut nouissimo tempore, id est consummatis omnibus salutis nostræ sacramentis, Iudæa cor suum aggrauaret, ac repelleret uerbum fidei. Testes sunt illæ lachrymæ, testis illa lamentatio uidentis ciuitatis, & flentis super eam, quia uoluntatis eius non fuit, quod illa taliter cor suum aggrauauit, quod tempus uisitationis suæ cognoscere noluit. Hoc solum erat in intentione predicantis, illuminare (ut Zacharias quoque cecinit) his qui sedebant in tenebris & in umbra mortis, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Recte igitur prouidus Euangelista solum hoc in intentione eius fuisse significauit, dicendo, ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, &c. Terram Zabulon, & terram Neptalim, uiam maris trans Iordanem propheticus spiritus oportune in tanta re declamauit, quia uidelicet non nihil pertinuit ad felicitatem nunciij tam boni, nominare locum, unde primo auditum fuerit, quod omnes sancti tanta expectabant attentione, quantum infinuare contendit in eodem propheta mirabilis eloquentia sanctæ sapientiæ, dicendo. Et eleuauit signum ad populos, ecce dominus auditum fecit ab extremis terræ. Puta, uel ipsum Iohannem, qui tunc traditus erat mox, ut postmodum decollatus est, ad inferos properando signum eleuasse ad omnes sanctos, qui hunc expectabant ab origine mundi in tenebris & in umbra mortis, & dixisse. Ecce dominus auditum fecit à terra Zabulon, & à terra Neptalim, et à uia maris trans Iordanem Galilææ, id est secus mare Galilææ. Sicut alio iam loco dictum est, non solum illud tantillum, quod Euangelista de prophetis perscribit testimonij, respicere debet lector studiosus, siue auditor attentus, uerum etiam illa, quæ assumptis adherent capitulis, quæ præcedunt siue quæ sequuntur: uelut si domus, quæ forte per industriam absque fenestris subobscura facta est, lucerna intromissa uideret de

2. Cor. 6.

Lucæ. 7.

Iohannis. 3.

Iohan. 4.

Lucæ. 4.

Cur Iesus potius Capharnaum quam Nazareth habitauit. Esaiæ. 9.

Questio.

Responsio.

Actu. 13.

Lucæ. 19.

Lucæ. 1.

Terra Zabulon & terra Neptalim.

Esaiæ. 62.

Testimonia euang. amplius ficanda sunt.

uidere debeas qualis sit intus, qualis sit situs in medio uel in circuitu eius, & quidē sicut Euangelistae, quoniā breuitate opus erat, amplitudinē testimonioꝝ uel scribere nō uacauit, ita & nobis, q̄a forte fastidiosum fieret opus, nō uacat cūcta prosequi, quē ipse breuifignificatione illustrauit: ueruntamen in aliqua parte eoz, libet hic aliquatim per immorari. Præmissio, populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucē magnā, subinde idem propheta inter cætera dicit. Iugum em̄ oneris eius & uirgā humeri eius & sceptrū exactoris eius superatus, sicut in die Madian, paruulus em̄ natus est nobis, filius datus est nobis. Onus siue iugū oneris eius, scilicet populi qui ambulabat uel sedebat in tenebris, peccatū erat, uirga humeri eius, peccati erat, † exactor eius diabolus erat: sceptrū exactoris illius, ius uel principatus mortis erat. Quomodo hæc dñe superasti? Nimirū nouo genere prælii, sicut in die Madian, id est, secundū mysticā similitudinē prælii, quō (sicut habemus in libro Iudicū) dux Gedeon cū trecentis uiris superauit Madian, Non em̄ sic in illo die pugnatū est, sicut ante uel post pugnauerunt cæteri duces, Iudices & reges Israhel: sed diuisis trecentis uiris in partes tres, dedit tubas in manibus eoz, lagenasq; uacuas ac lampades in medio lagenaz. Cūq; per gyrū castrorū in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lapides, & dextris sonantes tubas, clamaueruntq; gladius dñi & Gedeonis. Omnia itaq; castra turbata sunt, immisit dñs gladiū in omnibus castris, & mutua secede trucidabant. Prædixerat autē eis Gedeon. Quod me facere uideritis, hoc facite. ¶ Secundū similitudinē illius prælii pugnare debere à tēpore euangelicæ prædicationis, & regnū exactoris diaboli superandū esse propheta prædixit. Quā ob causam? Paruulus em̄ (inquit) natus est nobis, Filius datus est nobis. Ante q̄ paruulus iste naceretur nobis, anteq̄ filius iste daretur nobis, nō solū licitū, uerū etiā laudabile erat, regibus, sacerdotibus, prophetis, patriarchis, ferro dimicare & sanguine præliari, sicut fecit Dauid, sicut fecerunt insignes Machabæi cōtra gentes quæ cōtendebant exterminū facere Israheliticæ gentis, agente spū diaboli, ut exinaniretur uerbū promissionis, ut nō esset unde paruulus iste naceretur nobis, sicut patribus primiq; fidelit̄ Abrahamæ fidelis deus repromittit. At nunc, quoniā paruulus iā natus est nobis, quoniā filius datus est nobis, paruulus siue filius admirabilis, cōsiliarius, deus us fortis, pater futuri seculi, princeps pacis, quid opus est materialibus armis? Quid periculum est in hoc, si extirpetur arbor, quoniā fructus omnis assumptus est, & tuto repositus loco? Mutetur modus plij & pugnetur sicut pugnatū est in diebus Madian. ¶ Sint lampades in lagenis fragilibus, in uasis fictilibus, id est, dona gratiarū cœlestiū in corporū mortaliū mēbris corruptibilib; sint & tubæ uerbi dei, quarū sonitu hostes uisibiles & inuisibiles terrentur. Lagenæ in sinistris, tubæ habeantur in manibus dextris, id est, in minore corpora, in maiore uerbū dei p̄dicandū habeatur, cura uel diligentia. Quid si corporū fragiles hydrie confringantur? Nimirū tunc amplius † flammabit miraculorū clarissima luce, & martyres p̄ciosa morte coronati, exinde fortius pliabuntur. Fecit hoc primus ille Gedeon, secundū litem, & qd̄ me facere uideritis (ait) hoc facite: fecit hoc primus iste filius hois secundū spm̄ & hoc est (ait) p̄ceptū meū, ut diligatis inuicē, sicut dilexi uos, maiore hac dilectionē nemo habet, ut animā suā ponat quis pro amicis suis. Quoniā ergo sic pugnandū erat, qm̄ materialis gladius iā necessarius non erat, uideamus quales sibi milites, siue militiæ duces elegit. ¶ Ambulans iuxta mare Galilee, uidit duos fratres, Simonē qui uocatur Petrus & Andream fratrē eius, mittētes rete in mare, erāt em̄ piscatores, & ait illis. Venite post me, & faciā uos fieri piscatores hominū. At illi cōtinuo relictis retibus, secuti sunt eū: & procedens inde, uidit alios duos fratres, Jacobum Zebedei, & Johannē fratrē eius in nauī, cū Zebedeo patre eoz, reficiētes retia sua, & uocauit eos. Illi autē statim relictis retibus & patre, secuti sunt eū. ¶ Sicut sol uisū suo specularia nō solū uidet, uerū etiā suā in illis imaginē format, & imago eius ex ipsis relucet: ita quod dāmō uerus iste sol uidit Petrū & Andrā, Jacobū & Iohā, simplices & tenebras parē nullam habentes, & iccirco lux ab eis comprehensa est, imago uerē huius lucis in eoz cordibus per fidem formata est. Ita uirtus tenebrarū non fuit ad comprehendendum, sed obtusa corda gerentes, reppulerunt, Exempli gratia, ita ut dicerent. Vnde huic hæc omnia: et quæ est sapientia quæ data est illi, et uirtutes quæ per manus eius efficiuntur? Nonne

Esaia, 9.

addo pccna
feu reatus,
aut sile quid
Iudi. 7

Ante natum
Chrm ferro
pugnare licu
it, nūc nō ita.

Gene. 22

Quid lagenæ
& tubæ, my
suce.

Iege † flam
mabunt.
Iud. 7.
Iohan. 15.

Simplicitas
primorum a
postolorum

Matth. 13
Marci, 6

Nonne iste est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Symonis, & nō poterat ait Evangelista Marcus) ibi uirtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mirabatur propter incredulitatem illoꝝ. Et quales istos inuenit, aut uidit, quorum cordis puritatem, & lucidam fidem penetrauit: Mittentes rete in mare, uidit eos, siue retia sua rescientes, erant em piscatores. ¶ Quare autem pauperes potius quam diuites deus elegit. Imō quos elegit ante constitutionem mundi, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, quos uocare, iustificare & magnificare proposuit erat, quare pauperes in hoc mundo nasci uel fieri uoluit: Nimirum propter eruditionem ipsorum, quia uidelicet conscientia paupertatis grande est instrumentum & ualens documentum, ut creatura teneat uel cognoscat id, quod coram creatore perpulchrū & ualde uisum est, scilicet ordinem suū. Quem uel qualem ordinem suū? Profecit illū, quem apostolus magno clamore, grandi exclamatione, nobis intimare nititur dicens. O altitudo scientiæ & scientiæ dei, quæ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Quis em cognouit sensum domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit ei, & retribuetur ei? Quonia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum, Amen. ¶ Iste est ordo legitimus, ordo necessarius, ut creatori creatura subijciatur, sciendo & confitendo, quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, quæcumque bona beatus homo uel sanctus habet angelus, & ad huius sanctæ rei cognitionem siue comonitionem multum ualet, ut iam dictū est) memoria retentus præscæ paupertatis caminus, de quali & filij Israel uocati sunt, & in quali Petrus & cæteri apostoli homines sine literis & idiothe, & præterea censu pauperes inuenti sunt. Quid multa? Nimirum quanto plura sancti dona dei percepturi erant, tanto maioris conscientia paupertatis indigerunt, ut eadem dona portaret stabiles & firmi, fundati in spiritu humilitatis. ¶ Nam domini sunt cardines terræ, pro quo in Hebræo scriptum est (ait beatus Hieronymus) afflictio terræ, & posuit super eos orbem. Afflictio hæc humilitas est, quæ ad portandum orbem constanter eos facit & fortes. Denique quod facit in corporibus, siue rebus corporalibus, ut aliud tantus, aliud citius moueatur, flante uento seu mouete manu: hoc facit in mentibus humilitatis uirtus, ut succedentibus prosperis spiritualibus, non extollatur animus, pristinae paupertatis seu cuiuslibet infelicitatis sibi conscius. Orbis, quem super huiusmodi afflictos dominus posuit, ecclesia ipsius est, quam illis regendam commisit. Hinc est illud quod huic Symoni Petro dixit, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super petram ædificabo ecclesiam meam. Super petram fidei, quam confessus est Petrus, ecclesiam suam ædificauit, eamque regendam illi cæterisque apostolis, eorumque similibus commisit. ¶ Quid tandem de mutatione nominis dicemus, quæ (ut supra iam dictū est) & alius Evangelista scripsit manifestius, et iste non omnino tacuit, dicendo, Symonem qui uocatur Petrus. Quæ causa uel ratio fuit mutationis huius? Nunquid em ociose, id est sine causa, sine ratione mutaret uocabulū hominis sapientia dei Iesus Christus: Dū de uno quærimus, alterius quoque recordemur. Qui em dixit huic, tu es Symon filius Iohāna, tu uocaberis Cæphas, quod interpretatur Petrus, ipse idem quondam dixerat cuidam alteri, Quod nomen est tibi? Illo respondente Iacob, ait ille. Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Præter duos istos, quorum alter in uere uocabula commutauerit: licet quibusdam posuerit, ut Isaac, alij adauerit uel minuerit, ut Abraham, et Sarai, hunc Abraham et illam uocando Saram. ¶ Quæ igitur causa uel ratio fuit, in istis mutandorum nominum? Arbitrari licet, quod in ambobus mutationis nominum causa fuerit, instans mutatio rerum. In illo priore, cui dictum est, nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel, mutandarum sententia rerum fuit hæc. Quoniam si contra deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis? Nam contra homines præualere, quid aliud est, quam homines interficere? Extunc genus Iacob Iacob non solummodo permittum uerum etiam præceptum habuit, peccatores occidere, et in primis Chananæos, quos iuste terra debuit euomere. Exempli gratia. Vade (inquit dominus ad Saul) & percutite Amalech, & demolite uniuersa eius, Nō parcaui, sed interfice à uiro usque ad mulierem, & paruulū atque lactantem, Hoc non tantummodo per-

Questio.
Roma. 8.

Responsio

Roma. 11.

In omnibus
nos humilia
si oportet.

I. Regum. 22
Cardines ter
ræ apostolicæ.

Matth. 16.

Cur Petro
mutatum
nomen.

Iohan. 1.

Gene. 32.

Cur Iacob di
ctus est Israel

Leuit. 24.
I. Reg. 17.

modo permissum, uerū etiam usq̄ adeo fuit præceptum, ut cum ille pepercisset, diceret do-
 minus ad Samuel. Pœnitet me, q̄ constituerim Saul regem, quia dereliquit me, & uerba
 mea opere non impleuit. Ab initio aut̄ non ita fuit, sed omnis qui occiderit Cain (ait idem
 dominus) septuplū n̄ punietur. Quo modo respondit dominus dicentibus sibi, quid er-
 go Moyses mandauit, dare libellum repudij, & dimittere uxorem: ferē similiter responde-
 dum est, si quæras, quid dominus homines mandauit interfici, dicendo, quanto magis con-
 tra homines præualebis? Respondens ait, Quoniā Moyses ad duriciam cordis uestri pe-
 misit uobis dimittere uxores uestras. Ab initio aut̄ non sic fuit. Dico aut̄ uobis, quia quis
 cunq̄ dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur. ¶ In isto
 posteriore mutandæ sententiæ rerum hæc est. Conuerte gladium tuū in locum suū. Ex-
 emerat enī gladium suum & percutiens seruū principis sacerdotū, amputauit auriculā ea-
 ius. Si ergo quæras (ut iam dictū est) quid dominus mandauit, peccatores interfici: & qd
 dixit, quanto magis contra homines præualebis: ferē similiter respondendū est, ut de libel-
 lo repudij, quoniā dominus ad duriciā cordis hoc mandauit fieri, ab initio aut̄ non sic fuit.
 Quorū ad duriciam cordis? Nimirū hominū taliū, quales fuerunt Amalechitæ, siue Cha-
 nanæi, & cæteri, quorū diabolus cor obdurauit, ut non solum seruirent creaturæ potius q̄
 creatori, uerū etiam unicuique cultorem creatoris populū Israhel conarentur omnibus mo-
 dis aut facere conformē sibi, aut omnino extirpare radicem gentis eiusdē, ut non esset un-
 de cōpleretur benedictio, quā deus Abrahamæ repromisit, quāq̄ exigebat ille Iacob, dicen-
 do, nō dimittam te, nisi benedixeris mihi: & audiuit, quoniā contra homines præualebis.
 Propter eiusmodi duriciā cordis mandauit dominus peccatores interfici, & qui hoc fece-
 runt, iudices Israhel, & patriarcha Dauid, & præclari laudantur Machabæi. Ab initio au-
 tē non sic fuit, sed quicūq̄ occiderit Cain, septuplū punietur, ait dñs. Et nunc idem loquit̄
 tur ad istū, cuius mutauerat uocabulū, significans (ut iam dictū est) mutationem rerū. Con-
 uerte gladiū tuum in locū suum. Omnis enī qui acceperint gladiū, gladio peribunt, subau-
 ditur, nisi pœnitentiam egerint, & apud aliū Euangelistam, dicentibus apostolis, dñe ecce
 gladij duo hic, dixit eis. Satis est. Item. Sinite usq̄ huc. Quod prudens auditor sic intellige-
 re debet, ac si diceret. Gladijs materialibus iam satisfactū est, & in illis huc usq̄ necessario
 pugnatū est, ob defensionem carnis, de qua me Iesum Christū oportebat nasci: iam sinite
 gladios eiusmodi, & pugnae nouo genere prælii, sicut pugnatū est in die Madian, id est,
 sicut significatū est illic, ubi Gedeon superauit Madian. De illo prælio iam superius dictū
 est. ¶ Et circuebat Iesus totam Galileam, docens in synagogis eorum, & predi-
 cans euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in
 populo, & abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habē-
 tes, varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui demonia habebant &
 lunaticos & paralyticos, & curauit eos, & secute sunt eum turbe multe de Galilea
 & Decapoli & Hierosolymis & Judea & trans Jordanem. ¶ Opera huiusmodi, ope-
 ra pietatis, quorū hæc initia fuerunt, portendebat signū illud, siue significatio præsentie spi-
 ritus sancti, quæ super eū apparuit, scilicet species columbæ, quæ nimirū auis naturalis mi-
 tis est, & septem habet insignia pietatis, quæ numerare solent Physici, quia sine felle est, &
 gemitum pro cantu habet, & in foraminibus petre siue cauerna macerie nidificare solet, et
 nihil uiuum comedit, & grana candidiora elegit, & pullos alienos nutrit, & iuxta fluentia
 plenissima residens, insidiosum præuidet atq̄ effugit accipitrem. Omnium pietatis operum,
 quæ per hæc septem columbæ naturalia bona significantur, initia fuerunt hæc, quæ hoc
 loco narrantur, septem comprehensa dictionibus: quæ sunt, sanare omnem languorem,
 & omnem infirmitatem, et omnes male habentes, uarijs languoribus et tormentis compre-
 hensos, & qui dæmonia habebant, et lunaticos, et paralyticos. ¶ Itidem, quod secuta sunt
 eum turbæ multæ de Galilæa, et Decapoli, et Hierosolymis, et Iudæa, et trans Jordanem,
 initium fuit populorum siue gentium multarum, quæ habebant ad illum concurrere, iux-
 ta illud Esaiæ. Et gentes, quæ te non nouerunt, ad te current, propter dominum deum tuū,
 et sanctū Israhel, quia glorificauit te: Et in hoc initio finē uel cōsummationē propositi sui me-
 ditabatur incarnata sapientia dei, unde adhuc plenius dicendum erit.

Gene. 4.
Matth. 19

Uis gladij
cur apus pro
hibicus.
Matthæi. 26.

Gene. 32

Matth. 26.

Luca. 22

Iudi. 7

Opera pietas
tis p̄ columbæ
p̄figurata

Esaiæ. 55.

De gloria